HE 64/2024 vp 17.09.2024

Terttu Utriainen
rikosoikeuden professori,
emerita

LAKIVALIOKUNNALLE

Asia: Asiantuntijalausunto Hallituksen esityksestä 64/2024 vp laiksi rikoslain 2c:5 §:n ja henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa
annetun lain muuttamisesta.

Pyydettynä lausuntona esitän seuraavaa:

Esityksen taustasta:

1960-luvulta alkaen Suomen kriminaalipoliittisena tavoitteena oli vankiluvun vähentäminen. Suurimmillaan päivittäinen vankiluku oli noin 6000 ja pakkolaitoksessakin useita satoja, pääasiassa omaisuusrikoksiin syyllistyneitä rikoksen uusijoita. Uudistukset toteutettiin lukuisina rikoslain ja rangaistuksen täytäntöönpanoasetuksen muutoksina. Niiden seurauksena vankiluku puolittui ja pakkolaitosvankien lukumäärä putosi alle kymmeneen ennen kuin pakkolaitos lakkautettiin kokonaan 2000-luvun alussa (RTpL 580/2001).

VAHO:n silloinen pääjohtaja K.J. Lång vaikutti suuresti muutoksiin. Ne toteutettiin mm. rangaistusten täytäntöönpanoon vaikuttavien hallinnollisten säädösten kautta. Koeajan pituus muutettiin mm. viidestä vuodesta kolmeen vuoteen.

Esitetyt muutokset:

Nyt annetulla hallituksen esityksellä pyritään yksinkertaistamaan vankeusrangaistuksen täytäntöönpanojärjestelmää siten, että ainoastaan ensikertalainen pääsee ehdonalaiseen vapauteen suoritettuaan rangaistuksesta puolet ja alle 21-vuotiaana tehdystä rikoksesta puolet tai yhden kolmasosan. Ensikertalaisuus ei siten toistu.

Minusta rikoslakia koskeva uudistus on perusteltu seuraavista syistä:

- Aikaisempi kolmen vuoden puhdas aika uusimisen kannalta pidennettiin jo vuonna 2019 viideksi vuodeksi. Uusimisen tapahtuu yleensä samantyyppisissä rikoksissa aika nopeasta vankilasta vapauduttua. Voi olla kuitenkin joskus myös tilanteita, joissa vakavakin rikos, kuten tappo tapahtuu myöhemmin.
- Painavampi perustelu uudistukselle liittyy kuitenkin mielestäni vallan kolmijakoon: eduskunta säätää lait, tuomioistuimet tuomitsevat ja hallintoviranomaiset

huolehtivat lakien täytäntöönpanosta.

Vankeinhoidon lainsäädäntöpohja oli ennen suurelta osin asetustasoinen kunnes vuonna 2001 säädettiin laki rangaistusten täytäntöönpanosta

(HE 13/2001 vp). Vanhan lainsäädännön turvin K.J. Långkin aikanaan toimi.

Normaalisti vankeusrangaistuksen lyhentämisen tulisi tänä päivänä tapahtua tuomitsemis- eikä rangaistuksen täytäntöönpanovaiheessa. Tuomioistuimellahan on nykyään lukuisia mahdollisuuksia rikoslain 6 luvun mukaisesti myös lieventää ja kohtuullistuttaa rangaistusta.

- Jos vangin henkilökohtainen tilanne sairauden tai muun dramaattisen perusteen vuoksi muuttuu sellaiseksi, ettei rangaistuksen suorittaminen vankilassa ole enää kohtuullista, voidaan hänelle hakea myös armahdusta. Sitä voivat hakea myös vankilaviranomaiset. Näin tapahtui ainakin kerran, kun vanki erehdyksessä päästettiin ehdonalaiseen vapauteen liian aikaisin.

Tietojen luovuttamista koskeva muutosesitys:

- Kysymys koskee Rikosseuraamuslaitosta ja on nähdäkseni lähinnä tekninen ja käytännöllinen. Esityksessä on pyritty löytämään yksinkertainen tapa saada tarvittavat

  tiedot viranomaisten käyttöön, enkä näe esityksessä oikeudellisia ongelmia.

Helsingissä 17.9.2024

Terttu Utriainen
rikosoikeuden professori,
emerita